

Marketingová studie: Turecko

Zpracoval: SST – expertní oddělení

Červen 2011

Základní informace o Turecku

Oficiální název	Türkiye Cumhuriyeti (turecky) Turecká republika (česky)
Rozloha	780 580 km ² (36. místo na světě)
Počet obyvatel	72 561 312 (k 31. 12. 2009)
Hustota zalidnění	92,1 obyvatel / km ²
Poloha	Turecko leží v Malé Asii a z menší části v jihovýchodní Evropě. Státní hranice: <ul style="list-style-type: none"> ○ Arménie 268 km, ○ Ázerbájdžán (enkláva Nachičevan) 9 km, ○ Bulharsko 240 km, ○ Gruzie 252 km, ○ Řecko 206 km, ○ Írán 499 km, ○ Irák 352 km, ○ Sýrie 822 km, ○ pobřeží: 7 200 km (Černé moře, Středozemní moře, Egejské moře a Marmarské moře)
Národnostní složení	Turci 80 %, Kurdové 17 %, zbývající 3 % (Arméni, Arabové, Řekové, Albánci, Gruzíni, Lazové, Čerkesové, Židé a další)
Hlavní město	Ankara (4,786 mil obyvatel)
Další velká města	<ul style="list-style-type: none"> • Istanbul: 16,187 mil. • Izmir: 3,372 mil. • Bursa: 2,125 mil. • Adana: 1,849 mil. • Mersin (İçel): 1,651 mil. • Antalya: 1,719 mil. • Trabzon: 0, 975 mil.
Úřední jazyk	turečtina (oficiální); v běžném neoficiálním styku, zejména na jihovýchodě Turecka, se používá kurdština.
Náboženství	99,7% islám (převážně sunnitský), 0,3 % ostatní (křesťanství a judaismus). Řecký ortodoxní i arménský patriarchát sídlí v Istanbulu.

Časový posun	GMT + 2
Měna	turecká lira
Státní zřízení	parlamentní republika
Prezident	Abdullah Gül
Předseda vlády	Recep Tayyip Erdoğan
Telefonní předvolba	+ 90
MPZ	TR
Státní svátky	<ul style="list-style-type: none"> • 1. leden Nový rok • 23. duben (Den národní svrchovanosti a Den dětí) • 19. květen (vzpomínka na zakladatele tureckého státu Atatürka a Den mládeže a sportu) • 30. srpen (Den vítězství) • 29. říjen (výročí vzniku republiky) • 10. listopadu (výročí Atatürkovy smrti)
Náboženské svátky (v roce 2011)	<ul style="list-style-type: none"> • 1. 8.–29. 8. 2011 ramadán • 29. 8.–1. 9. 2011 ukončení ramadánu (küçük bayram) • 5. 11.–9. 11. 2011 svátek obětování – kurban bayramı
Vízum	Od 1. ledna 2005 je zrušena vízová povinnost pro držitele cestovních pasů České republiky, kteří cestují do Turecké republiky za turistickým účelem a jejichž pobyt nepřesáhne 90 dnů. Občané ČR, kteří cestují do Turecké republiky za jiným účelem než turistickým, si nadále musí k cestám do Turecké republiky obstarat vízum.
Cestovní doklady	Občané ČR cestující do Turecké republiky musí mít platný cestovní doklad, jehož doba platnosti přesahuje minimálně o 3 měsíce dobu plánovaného pobytu, resp. dobu platnosti uděleného víza
Velvyslanectví ČR	Embassy of the Czech Republic (Çek Cumhuriyeti Büyükelçiliği) Kaptanpaşa Sok. 15 Gaziosmanpaşa - Ankara Tel.: 0090/312/4056139 Stálá služba: 0090/532/3751387 Fax: 0090/312/4463084 E-mail: ankara@embassy.mzv.cz Web: www.mzv.cz/ankara

Konzuláty ČR

Generální konzulát v Istanbulu:

Consulate General of the Czech Republic
Abdi Ipekçi Cad. 71
POB 35
34367 Istanbul - Maçka
Tel.: 0090/212/2329046
Stálá služba: 0090/533/2573880
Fax: 0090/212/2319493
E-mail: istanbul@embassy.mzv.cz
Web: www.mzv.cz/istanbul

Honorární konzulát ČR v İzmiru

Honorary Consulate of the Czech Republic
Yalı Caddesi No: 348/15
Karsiyaka/İzmir
Telefon a Fax: 0090232/3680944
E-mail (úřad): izmir@honorary.mzv.cz,
eozsoy@etemozsoy.com

Honorární konzulát ČR Antalya

Honorary Consulate of the Czech Republic
1385 Sokak No. 20
TR-07100, Antalya
Tel. (ústředna): 0090242/3226183
Fax: 0090242/3226182
E-mail (úřad): antalya@honorary.mzv.cz

Aktuální hospodářská situace v Turecku

Z hlediska objemu HDP představuje Turecko šestnáctou největší ekonomiku na světě a šestou v Evropě po Německu, Velké Británii, Francii, Itálii a Španělsku. Mezi nejvýznamnější odvětví tureckého hospodářství patří sektor služeb s podílem 52,9% v čele s cestovním ruchem a s ním souvisejícími hotelovými službami a gastronomií. V roce 2009 navštívilo zemi 27 milionů zahraničních turistů a Turecko tak patřilo mezi sedm nejnavštěvovanějších světových turistických destinací. V roce 2010 došlo k dalšímu nárůstu o více jak 1,5 milionu, což představuje zvýšení o 5,7 %.

Rovněž doprava a komunikace hrají stále větší roli. Na průmyslový sektor připadá 23,9% hrubého domácího produktu. Textilní a oděvní průmysl si drží vedoucí pozici, vedle toho se však prosazují automobilový, elektrotechnický a kovoobpracující průmysl. Sektor stavebnictví tvoří 7,5% hrubého domácího produktu Turecka.

Lze konstatovat, že během posledních desetiletí došlo k diverzifikaci tureckého průmyslu. Koncentrace průmyslu v některých místech poklesla, naopak vznikla nová průmyslová centra jako Adana, Gaziantep, Konya a Denizli. Hlavním výrobním střediskem nadále zůstává Istanbul, důležitá, ne však natolik významná jsou Ankara a Izmir.

Podíl hlavních sektorů na tvorbě HDP a jejich meziroční změna			
	2009 (Podíl v %)	2010 (I. až III. čtvrtletí)	Růst v % (proti I.-III.čtv. 2009)
Vlastnická práva a nemovitosti	17,3	16,2	9,2
Zpracovatelský průmysl	15,1	15,5	19,2
Doprava a komunikace	13,4	13,0	14,9
Velkoobchod a maloobchod	10,8	11,1	20,2
Zemědělství, lesnictví, rybářství	8,3	8,5	14,5
Stavebnictví	3,8	4,1	21,6
Finanční služby	4,5	3,8	-3,2
Elektřina, plyn, dodávka vody	2,4	2,3	7,8
Těžba nerostů	1,5	1,4	12,9
Ostatní sektory	22,9	24,1	
	100,0	100,0	

Podíl hlavních sektorů na tvorbě HDP a jejich meziroční změna					
	2009 (Podíl v %)		2010 (I. až III. čtvrtletí)		Růst v % (proti I.-III.čtv. 2009)
Zaměstnanost podle sektorů					
	2009		2010		Index 2010/2009
	V tisících	%	V tisících	%	%
Zemědělství	5 234	24,6	5 694	25,2	8,8
Průmysl	4 085	19,2	4 496	19,9	10,1
Stavebnictví	1 298	6,1	1 423	6,3	9,6
Služby	10 660	50,1	10 981	48,6	3,0
Ekonomicky aktivní	21 277	100,0	22 594	100,0	6,2

Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 2007–2010				
	2007	2008	2009	2010
HDP				
HDP v běžných cenách (v mld. TRY)	843,2	950,5	952,6	1105,1
HDP v běžných cenách (v mld. USD)	648,7	742,1	616,8	735,8
HDP ve stálých cenách (v mld. TRY)	101,2	101,9	97,1	105,7
Reálný růst HDP (stálé ceny, v %)	4,7	0,7	-4,8	8,9
HDP/obyvatele - v TRY (běžné ceny)	12 130	13 288	13 128	15 138
HDP/obyvatele - v USD (běžné ceny)	9 307	10 436	8 500	10 079
Průměrná mzda (v TRY / měsíc)	1 512	1675		1 839
Zahraníční obchod				
Export (v mld. USD)	107	132	102	114
Růst exportu (v %)	25,4	23,1	-22,6	11,5
Import (v mld. USD)	170	202	141	185
Růst importu (v %)	21,8	18,8	-30,2	31,6
Saldo obchodní bilance (v mld. USD)	-62,8	-69,9	-38,8	-71,6
Přímé zahraniční investice - Inflow v mil.USD	22 047	19 500	8 406	8 899
Inflace (v %)	8,4	10,1	6,5	6,4
Nezaměstnanost (v %)	10,1	14,0	13,5	11,4

Zdroj: Turecký statistický úřad Turkstat, Centrální banka Turecka

Zahraniční obchod

Zahraniční obchod se v Turecku zvýšil výrazně v roce 1995, vývoz vzrostl o 19,5%, dovoz o 53,5% v návaznosti na nárůst spotřeby v roce 1994. Z komoditního hlediska u dovozu dominuje spotřební zboží (58,8%), následují prefabrikáty (53%) a investiční celky s 52,1%. Vzhledem ke špatné sklizni se tomto roce více než zdvojnásobil také dovoz zemědělských produktů, dovozní podíl 5,4% je stále nízký. Naopak strojírenství zaujímá 21% celkového dovozu, i přesto že nárůst zůstal 33,1% pod průměrem. Exportní hodnoty se značně liší v závislosti na odvětví. Včele stojí strojírenství s nárůstem 34%, textilní a oděvní průmysl zaznamenal nárůst o 33,3%, naopak vývoz potravin oproti loňsku poklesl.

Reálnosti předpovědi růstu zahraničního obchodu svědčí výsledky i za měsíc leden 2011, které jsou už k dispozici. Export v lednu proti stejnému měsíci 2010 se zvýšil o 22,1 % na 9,6 mld. USD, import dokonce o 44,3 % na 16,9 mld. USD, takže deficit představoval 7,3 mld. USD (o rok dříve bylo jen 3,9 mld. USD). Export tedy kryl dovoz pouze z 57 %, zatímco v lednu 2010 to bylo 67%. Tureckému exportu pomohl v lednu zejména vývoz do Německa, který se zvýšil meziročně o 19,4 % na téměř 1 mld. USD (dovoz z něj představoval 1,4 mld. USD). Pokud jde o sektory, dominoval vývoz vozidel včetně součástí na úrovni 1,1 mld. USD a v importu dovoz ropy a dalších paliv ve výši 3,7 mld. USD.

Zahraniční obchod Turecka v letech 2005–2010 (v mil. USD)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Export	73 476	85 535	107 272	132 027	102 143	113 930
Import	116 774	139 576	170 063	201 964	140 928	185 493
Obrat	190 250	225 111	277 334	333 991	243 071	299 423
Saldo	- 43 298	-54 041	-62 791	-69 937	-38 785	-71 563
Poměr Exp./Imp. (v %)	62,9	61,3	63,1	65,4	72,5	61,4

Základní kapitál v turecké společnosti

Podle Zákona na podporu zahraničních investic je možné stát se investorem s přímým podílem na výnosech plně nebo částečně likvidované společnosti, a to díky adekvátní prodejní ceně. Dle zmíněného zákona se investor následně po prodeji vzdává výnosů společnosti, jejíž podíl nebo celek je nabízen k prodeji. Zákon na podporu zahraničních investic přijímá také dovoz kapitálu a úrokování zahraničních půjček.

Obchodní právo v Turecku

Za účelem přímých investic mohou zahraniční subjekty v zemi zakládat akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezením, podmínky jsou upraveny Zákonem na podporu zahraničních investic. Akciová společnost je podnik s vlastní obchodní společností a vlastním základním kapitálem rozděleným do akcií. Společnost nese odpovědnost za obchodní majetek. Hospodářské účely a.s. nejsou zákonem nijak omezeny, pokud je tento účel předem jasně stanoven. Minimální výše základního kapitálu společnosti je 5.000 TLY. Další zákony upravující zakládání a.s. jsou např. Bankovní zákon, Zákon o kapitálovém trhu, činnost a.s. upravuje také turecké obchodní právo.

Zahraniční investice v Turecku

Právním základem pro zahraniční investice je Zákon na podporu zahraničního kapitálu. Rada ministrů přijímá podle tohoto zákona rozhodnutí. Exekutivní orgán podpory je Generální ředitelství zahraničního kapitálu. Zahraniční investor může okamžitě zahájit podnikání ve všech sektorech ekonomiky. Soukromé podniky jsou vnímány jako přínos pro ekonomický rozvoj země, přesto nesmí mít subjekt většinový podíl zahraničního kapitálu. Formy investic mohou být kapitálové, dlouhodobý hmotný majetek (např. stroje, zařízení, nářadí), dále jsou to strojní komponenty, náhradní díly a zařízení, ale také nehmotný majetek jako licence, patenty, ochranné známky; další investiční

komoditou mohou být také služby, které mají být zavedeny v Turecku. Zisky z obchodní činnosti mohou být reinvestovány. Firmy jsou považovány za turecké nebo turecké dceřiné společnosti na základě registrace.

Postup schvalování:

Zahraniční subjekty podají žádost o schválení na Ředitelství zahraničního kapitálu za účelem založení společnosti s investičními záměry nebo obchodní činnosti získání podílu ve společnosti otevření poboček a kontaktních míst. Státní sekretariát je také zodpovědný za nové investice, rozšíření kapacity, likvidace a schvalování změn v podílovém vlastnictví, změny ve stanovení lhůt, apod. Nákup a prodej akcií tureckých firem uskutečněný zahraničními občany a firmami podléhá pevně daným pravidlům Státního sekretariátu. Licence, know-how, technická spolupráce, řízení a franšízové dohody mezi tureckými společnostmi a zahraničními subjekty jsou zahájeny vždy na základě registrace.

10 důvodů proč investovat v Turecku

- 1 úspěšné hospodářství
- 2 počet obyvatelstva
- 3 kvalifikovaní pracovníci
- 4 liberální prostředí otevřené investicím
- 5 infrastruktura
- 6 strategická geografická poloha
- 7 energetický koridor a východní hranice Evropy
- 8 nízké daně a pobídky
- 9 celní unie s EU od roku 1996
- 10 široký domácí trh

Devizové předpisy

Devizové předpisy jsou v Turecku definovány Zákonem na ochranu turecké měny. Tento zákon má kořeny v době Velké hospodářské krize. Od roku 1984 byly požadavky stále více restriktivní, omezující a přísné, avšak přes mnoho změn a dodatků je jeho znění platné dodnes. Konvertibilita turecké liry byla stanovena v roce 1989. Zákon o ochraně turecké měny je rámcový zákon, díky němuž je Rada ministrů oprávněna stanovit opatření k ochraně turecké měny.

Ustanovení turecké měny, devíz, drahých kovů a cenin

Dovoz cizí měny do Turecka je neomezený. Je možné devizy dovážet, kupovat od bank a jiných příslušných institucí. Lidé s trvalým pobytem v zemi mohou kupovat devizy od lidí s trvalým pobytem v zahraničí. Lidé s trvalým pobytem v zahraničí mohou devizy převádět přes banky. Osoby žijící v zahraničí, turečtí občané žijící v zahraničí s trvalým bydlištěm v Turecku smějí vyvést valuty a devizy v hodnotě 5000 USD a vyšší pouze po předchozí registraci. Zároveň osoby cestující do země a ze země jsou dle předpisů povinni proclít valuty a devizy v hodnotě 50tis TRY a vyšší.

Směnný kurz

Hodnotu TRY oproti zahraničním měnám určuje centrální banka.

Transakce v cizích měnách

Provádění transakcí je možné pouze v měnách stanovených Centrální bankou, a to prostřednictvím bank a jiných k tomu určených institucí.

Drahé kovy, drahé kameny a cennosti

Dovoz a vývoz drahých kovů, kamenů a cenností je neomezený. Cestující mohou vyvézt a dovézt šperky a předměty z drahých kovů a drahých kamenů, které nejsou určeny k obchodu v hodnotě max. 15.000 dolarů. Dovoz šperků

přesahující tuto hodnotu je možný jen v případě, že je zboží procleno anebo po předložení dokladu o nákupu zboží.

Domácí kapitál

Osoby s trvalým pobytem v Turecku smějí v zahraničí a v zónách volného obchodu investovat, provádět obchodní činnost, otvírat pobočky, zakládat společnosti nebo se na společnosti podílet kapitálem v maximální hodnotě 5 mil. USD za předpokladu, že převod peněz je uskutečněn prostřednictvím bank nebo jiných kreditních institucí. Převod kapitálu v hodnotě vyšší než 5 mil. USD podléhá schválení ministerstva.

Cenné papíry

Dovoz a vývoz cenných papírů a jiných finančních prostředků kapitálového trhu je neomezený. Osoby s trvalým pobytem v Turecku mohou obchodovat volně. Zahraniční rezidenti podléhají pravidlům kapitálového trhu schválených bankou a zprostředkovatelskou institucí.

Nemovitosti

Osoby bez trvalého pobytu v Turecku mohou obchodovat s nemovitostmi pouze prostřednictvím finančních institucí.

Úvěry

Obyvatelé s trvalým pobytem mohou získat zboží a hotovostní úvěry ze zahraničí za předpokladu, že jsou poskytnuty bankami a speciálními úvěrovými institucemi. Doba profinancování je jeden rok. Úvěrové smlouvy pro zahraniční půjčky všech typů se splatností delší než jeden rok je nutné odeslat do 30 dnů od data smlouvy na ministerstvo k zápisu do registru.

Devizové vklady

Centrální banka a ostatní banky mohou jménem domácích a zahraničních rezidentů

otevírat devizové podúčty. Výše úroků k produktu je stanovena dle dohody mezi klientem a bankou.

Turecká lira

Od 1. ledna 2010 je jedinou měnou Turecka nová turecká lira. Výraz „nová“ byl v důsledku měnové reformy představen v roce 2005. Informovanost o změně hodnoty turecké měny byla nízká, proto byla v říjnu zahájena masová kampaň, v rámci které byly představeny nové mince a bankovky. Aktuální kurz turecké liry: 100 TRY = 44,190 EUR a 100 TRY = 65,319 USD, resp. 1 TRY = 10,683CZK. (4.5. 2011)

Pracovní právo Turecka

Individuální pracovní právo v Turecku se řídí zákoníkem práce (1971). Pracovní poměr trvající rok nebo déle musí být zaštitěn pracovní smlouvou, není-li smlouva uzavřena, je zaměstnavatel povinen na žádost zaměstnance vydat osvědčení, ze kterého vyplývají podmínky pracovního poměru.

Zkušební doba a výpověď

Při pracovní smlouvě na dobu neurčitou může být stanovena zaměstnanci zkušební doba, která v Turecku činí nejdéle 1 měsíc. O výpovědi z pracovní smlouvy na dobu neurčitou musí být zaměstnanec předem informován. Pracovní smlouva může být ukončena dle délky pracovního poměru v rozmezí 2-8 týdnů. V případě porušení pracovní smlouvy nebo i z důvodu nemoci může být pracovní poměr ukončen bez stanovené výpovědní lhůty.

Pracovní povolení

Nový zákon č. 4817 pro komplexní systém pracovních povolení pro cizince vstoupil v platnost v roce 2003. Cizinci, kteří jsou v manželském svazku s tureckými státními příslušníky nebo žijí ve společné domácnosti a občané EU mohou žádat o udělení zvláštního pracovního povolení nezávisle na jiných na platných předpisech. Občané EU nemají plný nárok na trvalé pracovní povolení. Procedura vydávání pracovního povolení je zdlouhavá, komplikovaná a v mnoha případech závislá i na výkladu pracovníka Ministerstva práce a sociálních věcí – avizované zjednodušení a zkrácení postupu je stále ve fázi návrhu a zdá se, že je tureckou stranou odsouváno vzhledem k řešení „důležitějších“ úkolů. Toto v praxi vede k nutnosti obcházení procedury a hledání alternativních možností, jak dostat pracovníka do Turecka. Zvláštní kapitolou procedury vydávání pracovních povolení je fakt, že zahraniční pracovníci, kteří mají vysokoškolské vzdělání, musejí k žádosti předložit nostrifikovaný diplom s výpisem všech zkoušek a zápočtů, a to i v případě, kdy vysokoškolské vzdělání není podmínkou pro vykonávání funkce. Tato zbytečná procedura ještě protahuje čas potřebný k získání pracovního povolení.

Regulace přístupu na trh práce

S novým pracovním zákonem vstoupil také v platnost zákon o službách a obchodu z 11.6. 1932, na jehož základě byli na mnohých pracovních místech upřednostňováni turečtí občané. S novými pravidly však bylo přihlédnuto k zájemcům o práci ze zahraničí, pro které se otevřel pracovní trh v různých oborech, např. advokacie, notáři, lékárníci, soudci, zubaři, lékaři, porodní asistentky a zdravotní sestry. Pro práci ve strojírenství, architektuře, cestovním ruchu platí taktéž zvláštní ustanovení, pro úředníky je turecká státní příslušnost bezpodmínečná.

Cizí státní příslušníci s platným povolením k pobytu s platností nejméně 6 měsíců, vyjma studentů, mohou pracovní povolení obdržet přímo na ministerstvu práce a sociálních věcí.

Mezinárodně důležitý dopravní uzel budoucnosti leží na Bosporu

Geostrategicky výhodná poloha mezi třemi hospodářskými bloky Asií, Evropou a Ruskem činí z Turecka jeden z nejdůležitějších mezinárodních dopravních uzlů. Geografie země je rozhodující pro pozitivní rozvoj tureckého dopravního průmyslu a logistického odvětví, a tedy i pro celý region. Od roku 2002 se velikost toho sektoru ztrojnásobila na 59 mld. USD. Současné prognózy předpovídají růst až do roku 2015 na 120 miliard dolarů. Z velké části jsou tento pozitivní vývoj ovlivnily zahraniční investice, a to hlavně z Německa. Velké německé logistické společnosti jako DHL Express, TNT a DB Schenker využívají polohu Turecka jako mezinárodního uzlu. S průměrným šestiprocentním růstem HDP v minulých letech a vynikajícím růstem 11,7% v posledním čtvrtletí roku 2010 je Turecko v těsném závěsu za kvótou čínské ekonomiky (11,9%). Nejnovější studie OECD vychází z toho, že v příštích letech (2011 - 2017) bude mít Turecko roční růst HDP 7%, o podobné prognóze si může německé hospodářství nechat jen zdát. Obzvláště v oblastech dopravy a logistiky se vláda zasazuje o stálé zlepšování dopravní infrastruktury, jejímž hlavním bodem je budování železnice a rozvoj přístavů a překladišť.

Turecko nabízí dobrou infrastrukturu

V tureckém dovozu a vývozu zboží je preferovaná námořní doprava. Těží ze své zeměpisné polohy, propojení tří moří (Středozemní, Egejské moře a Černé moře); průlivy Bospor a Dardanel jsou jasnou konkurenční výhodou regionu. Hlavní turecké přístavy se nachází v Istanbulu, Izmitu, Izmiru, Adaně, Mersinu a Samsunu. Zde se také snaží turecká vláda o další rozvoj ambiciózních projektů, v roce 2007 byl úspěšně předán do soukromých rukou přístav Mersin, další jako například Samsun, Derince, Iskenderun, Izmir jej budou ještě v tomto roce následovat. Vedle námořních trasy Turecko disponuje dobře vybudovanou silniční sítí významnou pro mezinárodní logistiku.

Turecká vláda v uplynulých letech kladla velký důraz na stálou výstavbu a modernizaci veřejných komunikací, a tím zvýšila logistický význam tureckých silnic. Pro následující léta počítá s rozpočtem 23 mld. USD.

Železnice

Ačkoli je silniční doprava hlavním dopravním kanálem Turecka, v příštích letech stoupne atraktivita i intenzita železniční dopravy. Síť železnic dosahuje cca 43 tisíc km, z toho cca 2 tisíce km tvoří elektrifikovaná trakce. Rozvoj železnic je limitován hornatým reliéfem území Turecka a možností zemětřesení. Do r. 2023 je plánována výstavba 8687 km železničních tratí. Odhadovaný rozpočet dosahuje 23,5 miliard USD a bude investován především do rozšíření a modernizace vysokorychlostní tratě.

Turkish Airlines - vlajková loď turecké letecké dopravy

Důležitou hnací silou v leteckém sektoru zůstává letecká společnost Turkish Airlines. Největší mezinárodní letecká společnost vlastněná státem zvýšila svůj zisk v roce 2008 o 327%, a představuje tak nejrychleji rostoucí leteckou společnost v Evropě. Počet přepravených osob se zvýšil v letech 2007 a 2008 o 15% a dosáhl asi 23 milionů. Objem přepravovaného nákladu dosáhl 203 000 tun. S rostoucí liberalizací odvětví se objevily soukromé letecké společnosti, např. Pegas, Onur Air a Atlas Jet. Vnitrostátní nákladní doprava v letech 2004 - 2008 zaznamenala průměrný růst 11%.

Automobilový průmysl

V roce 2006 překročila turecká automobilová produkce práh 1 milionu jednotek a do roku 2012 by měla dosáhnout na 2 miliony. Jako důsledek mezinárodní krize bylo v roce 2009 vyrobeno pouze 884 tisíc vozů, avšak rok 2010 znamenal obrat k lepšímu. Bylo vyrobeno 1,13 mil. vozidel, z toho např. 603 tisíc osobních aut, 442 tisíc malých nákladních aut, 20 tisíc středních nákladních vozů, 5268 autobusů. Zatímco kapacita celého automobilového průmyslu byla

v roce 2009 využita jen na 57 %, v roce 2010 ze 72 % (v prosinci dokonce 88 %). Za rok 2010 ve srovnání s 2009 vzrostla produkce automobilového průmyslu o 27 %, u osobních aut o 18 %. Např. největší výrobce osobních aut OYAK RENAULT s podílem na trhu 51 % zvýšil produkci ze 278 tisíc na 307 tisíc vozů. V souvislosti s výrobou automobilů je silně rozvinuta základna subdodavatelských podniků, zejména v oblastech elektroniky a diagnostických přístrojů, navigace, bezpečnostních zařízení, osvětlení, jakož i produkce integrovaných komponentů.

Energetika

Turecko se ve světovém měřítku řadí mezi nejrychleji se rozvíjející energetické trhy, spotřeba primárních energetických zdrojů se v posledních letech mnohonásobně zvýšila. Jedinými významnějšími domácími energetickými zdroji jsou lignit, uhlí a voda. Vlastní produkce ropy a zemního plynu je z hlediska spotřeby zanedbatelná. Vedle solárního potenciálu disponuje Turecko navíc značnými, byť doposud méně prakticky využívanými, zdroji obnovitelných energií (biomasa, geotermální energie, vítr, přílivová energie apod.). Podíl zdrojů na spotřebě je pouze odhadován, a sice: uhlí včetně lignitu cca 32%, plyn podobně, ropa cca 30% a obnovitelné zdroje včetně hydroelektráren 5%. Na podzim 2009 turecká státní společnost TETAŞ tendr zrušila. Na základě mezivládní dohody s Ruskem ze začátku roku 2010 má výstavbu JE Akkuya u Mersinu (při Středozemním moři) zajistit opět ruský partner a to přímo bez výběrového řízení (ruský státní podnik Atomstroyexport v konsorciu s InterRao). Mezivládní smlouvu již ratifikoval turecký parlament i ruská Duma. Podle dostupných zdrojů si investice vyžádá kolem 20 mld. USD, výstavba by měla začít koncem roku 2011 či následný rok. Kapacita budoucí JE by měla dosáhnout cca 10 % stávající turecké produkce elektrické energie (4 reaktory, 1200 MW).

Turecko – ekonomicky výhodné místo s přístupem na světové trhy

Kromě příznivé geostrategické polohy (spojnice mezi Evropou, Ruskem a Středním východem) lze v Turecku počítat s komplexním motivačním systémem, kterým vláda nabízí obrovské daňové výhody a je rozdělen podle odvětví a regionu. Systém umožňuje společnostem v Turecku využít částečného

nebo úplného osvobození od daně z příjmu právnických osob a státního pokrytí sociálního zabezpečení až do výše 80% z příspěvku zaměstnavatele. Vedle toho má Turecko nejvyšší počet obyvatel v Evropě s průměrným věkem 28,8 let. Stoupá také počet vysoce kvalifikovaných zaměstnanců. Hovoříme 24,7 milionů mladých odborně vyškolených pracovníků a 450 000 vysokoškolských absolventů za rok.

Nejvýznamnější obchodní partneři dle výše obratu v roce 2010 (v mil. USD)						
	2009			2010		
	Vývoz	Dovoz	Obrat	Vývoz	Dovoz	Obrat
Německo	9 787	14 096	23 883	11 453	17 530	28 983
Ruská federace	3 202	19 447	22 649	4 632	21 592	26 224
Čína	1 599	12 676	14 275	2 260	17 180	19 440
Itálie	5 890	7 673	13 563	6 508	10 203	16 711
USA	3 225	8 575	11 800	3 769	12 318	16 087
Francie	6 618	7 091	13 709	6 038	8 176	14 214
Velká Británie	5 916	3 473	9 389	7 224	4 677	11 901
Celkem svět:	102 143	140 928	243 071	113 930	185 493	299 423

TOP 20 tureckých exportních trhů					
2009			2010		
Země	mil. USD	Pozice	Země	mil. USD	Pozice
Německo	9 787	1.	Německo	11 453	1.
Francie	6 208	2.	Velká Británie	7 224	2.
Velká Británie	5 916	3.	Itálie	6 508	3.
Itálie	5 890	4.	Irák	6 043	4.
Irák	5 124	5.	Francie	6 038	5.
Švýcarsko	3 931	6.	Rusko	4 632	6.
USA	3 225	7.	USA	3 769	7.
Rusko	3 202	8.	Španělsko	3 564	8.
SAE	2 898	9.	SAE	3 340	9.
Španělsko	2 823	10.	Írán	3 043	10.
Egypt	2 618	11.	Rumunsko	2 599	11.
Rumunsko	2 216	12.	Nizozemí	2 462	12.
Nizozemí	2 124	13.	Egypt	2 261	13.
Írán	2 024	14.	Čína	2 260	14.
Libye	1 799	15.	Saúdská Arábie	2 220	15.
Belgie	1 796	16.	Izrael	2 084	16.
Alžírsko	1 781	17.	Švýcarsko	2 061	17.
Saúdská Arábie	1 771	18.	Belgie	1 962	18.
Řecko	1 634	19.	Libye	1 935	19.
Čína	1 599	20.	Sýrie	1 849	20.
Celkem TOP 20	68 366		Celkem TOP 20	72 246	
Svět	102 143		Svět	113 930	

Zdroj: Turecký statistický úřad

TOP 20 tureckých importních trhů					
2009			2010		
Země	mil. USD	Pozice	Země	mil. USD	Pozice
Rusko	19 447	1.	Rusko	21 592	1.
Německo	14 096	2.	Německo	17 530	2.
Čína	12 676	3.	Čína	17 180	3.
USA	8 575	4.	USA	12 318	4.
Itálie	7 673	5.	Itálie	10 203	5.
Francie	7 091	6.	Francie	8 176	6.
Španělsko	3 776	7.	Irán	7 645	7.
Velká Británie	3 473	8.	Španělsko	4 840	8.
Irán	3 405	9.	Korejská rep.	4 764	9.
Ukrajina	3 156	10.	Velká Británie	4 677	10.
Korejská rep.	3 118	11.	Ukrajina	3 830	11.
Japonsko	2 781	12.	Rumunsko	3 448	12.
Nizozemí	2 543	13.	Indie	3 410	13.
Belgie	2 371	14.	Japonsko	3 298	14.
Rumunsko	2 257	15.	Belgie	3 214	15.
Alžírsko	2 028	16.	Nizozemí	3 156	16.
Švýcarsko	1 999	17.	Švýcarsko	3 154	17.
Indie	1 902	18.	Polsko	2 621	18.
Švédsko	1 890	19.	Kazachstán	2 464	19.
Polsko	1 817	20.	Saúdská Arábie	2 440	20.
Celkem TOP 20	106 074		Celkem TOP 20	139 961	
Svět	140 928		Svět	185 493	

Každá země uvedená v tabulce má na celkovém importu Turecka podíl alespoň 1,3 %. Česká republika se v tureckých statistikách s procentuálním podílem 0,7 a hodnotou 1 328 mil. USD zařadila na 32. místo v roce 2010.

Smluvní základna mezi ČR a Tureckem

Základním dokumentem je Dohoda o celní unii Turecka s EU. V platnosti jsou dále následující dokumenty relevantní pro ekonomickou oblast:

- Dohoda o ochraně a podpoře investic (30.4.1992, v platnost vstoupila v roce 1997, není v souladu s právem ES/EU, v listopadu 2005 byl českou stranou předložen požadavek turecké straně na úpravy nekompatibilních částí dohody);
- Dohoda o hospodářské, technické, průmyslové a vědecké spolupráci (6.1.1976);
- Dohoda o mezinárodní silniční dopravě (30. 6. 1981);
- Dohoda o spolupráci v oblasti cestovního ruchu (30. 6. 1981);
- Dohoda o letecké dopravě (podepsaná v roce 1996, v platnosti od 1.4.1998);
- Dohoda o zabránění dvojího zdanění a zamezení daňovému úniku v oboru daní z příjmu (podepsána 12. 10. 1999, v platnost vstoupila 15. 12. 2003);
- Dohoda o spolupráci v oblasti zemědělství (podepsána 7. 9. 2000, je v platnosti);
- Dohoda o spolupráci v celních otázkách (podepsána 10. 10. 2000, je v platnosti);
- Dohoda o vzájemné ochraně a podpoře investic (podepsána 29.4.2009)

Platnost následujících dokumentů byla ukončena dnem vstupu ČR do EU

- Obchodní dohoda (29. 8. 1975);
- Dohoda o volném obchodu (podepsána 3. 10. 1997, v platnosti od 1. 9. 1998);
- Dohoda o spolupráci ve veterinární oblasti (podepsána 10.10. 2000);
- Dohoda o spolupráci ve fyto-sanitární oblasti (podepsána 10.10. 2000).

Významné projekty českých firem na tureckém trhu

SUDOP Praha – afilace SUDOPAK Ankara na realizaci projektů v dopravní infrastruktuře.

Zentiva Praha – akvizice turecké farmaceutické firmy Eczazibasi

ČEZ Praha – založení společné firmy AkCez s tureckou firmou Akkok a privatizace elektrické distribuční sítě v provincii Sakarya.

Reprezentační kancelář provozuje v Istanbulu společnost ODIEN ASSET Management s.r.o.,vlastník CK ČEDOK, který zde založil rovněž dceřinou pobočku AHOY Tourism.

Bilance vzájemné obchodní výměny mezi ČR a Tureckem

Turecko patří k významným obchodním partnerům ČR. Objem vzájemné zbožívé výměny v posledních letech rostl. K nejvýraznějšímu posunu obchodního objemu směrem nahoru (růst o zhruba 20% u exportu i importu) došlo v roce 2007. Český export však nestačil krýt tempo importních přírůstků. Původní přebytek ČR (z r. 2004) se začal postupně měnit v prohlubující se pasivní saldo.

V roce 2009 se mezi 25 hlavními českými exportními trhy umístilo Turecko na 18. místě před Čínou, Slovinskem, Finskem, Ukrajinou, Japonskem, Jižní Koreou a Ázerbájdžánem. Na našem celkovém exportu se podílelo 0,8%. Oproti roku 2008 si v obou směrech polepšilo. (V roce 2008 skončilo na 21. místě a jeho podíl činil 0,5%.) Z hlediska importní pozice bylo Turecko v roce 2009 naším 26. největším dodavatelem.

Globální hospodářská krize se v roce **2009** zcela nevyhnula ani česko – turecké obchodní relaci. První příznaky, zejména na straně našeho exportu, se přitom začaly objevovat již na výsledcích roku 2008. Celkový obrat 2009 (30,1 mld. CZK) se sice mírně zvýšil (o 0,2%), avšak dostal se pod hranici roku 2007. Český export do Turecka si ale vedl podle publikovaných údajů ČSÚ i přes problémy turecké ekonomiky velmi dobře. V korunovém vyjádření dosáhla jeho hodnota celkem **16,1 mld. CZK**, tedy o více než 20% více než v roce předchozím. Díky exportnímu objemu a dále v souvislosti se značným propadem importu z TR (o minus 16%) bylo dosaženo po několika letech opět aktivní saldo bilance.

Komoditní struktura českého vývozu/dovozu

V posledních letech docházelo postupně ke změně komoditní struktury vzájemného obchodu. Ve vývozu i v dovozu převládly průmyslové výrobky.

Automobily a televizní obrazovky zůstávají na předním místě našeho vývozu, avšak na důležitosti získávají zařízení k automatickému zpracování dat, díly a příslušenství motorových vozidel a další strojírenské položky. Automobily včetně příslušenství se podílely v roce 2008 na našem vývozu téměř 19%, zařízení pro telekomunikace, záznam a reprodukci zvuku celkem 14%. Kolem

16% představovaly elektrické přístroje, kancelářské stroje a zařízení ke zpracování dat. V dovozu z Turecka se výrazně zvyšuje podíl automobilů (2008: 27%; 2009: 22%) a oděvů (2008: 20%; 2009: 25%). Na dalších místech jsou telekomunikační zařízení a elektrické spotřebiče včetně bílé techniky (přes 10%) a tradiční turecká vývozní položka potraviny (ovoce, suché plody, koření aj.).

Podíl hlavních položek na exportu ČR do TR (na základě hodnot v CZK)

	Podíl 2008	Podíl 2009
Silniční vozidla	18,5%	12,9%
Zařízení pro telekomunikace	14,2%	2,8%
Elektrická zařízení, přístroje	8,7%	7,4%
Kancelářské stroje a zařízení pro automatické zprac. dat	7,7%	7,6%
Chemikálie a příbuzné výrobky	6,8%	7,2%
Stroje a zařízení pro průmysl	6,5%	5,0%
Železo a ocel	5,2%	4,6%
Textilní příze, tkaniny	2,8%	18,7%
Letadla	0,16%	22,7%

Zdroj: ČSÚ

V roce 2009 se snížily české vývozy dosavadních hlavních úspěšných zbožových položek, představovaných zbožím s vysokou přidanou hodnotou, naopak vzrostl export surovin a polotovarů. Na rozdíl od minulých let se objevila ve vývozu ČR mimořádná položka „letadla“, za více než 3,1 mld. CZK.

Největší propad zaznamenal v roce 2009 export telekomunikačních zařízení (- 80%), vývoz silničních vozidel (- 37%), strojů a zařízení pro průmysl (- 20%) a elektrických zařízení a přístrojů (- 12%). Na relativně stabilní úrovni shodné s rokem 2008 se s menším rozptylem nahoru i dolů držely kancelářské stroje včetně zařízení pro automatické zpracování dat, dále chemikálie, jakož i železo a ocel. Nebývalou měrou se naopak zvýšil český vývoz textilních surovin (příze, tkaniny apod.), a to o 584%.

Vývoj zbožové skladby exportu ČR - hlavní exportní položky ČR (v tis.CZK)

	2007	2008	2008/07	2009	2009/08
Silniční vozidla	2 793 086	2 488 916	- 10%	1 807 128	- 37%
Zař. telekomunikací, záznam a repro	1 407 923	1 905 265	+ 35%	391 493	- 80%
Elektr. zařízení, přístroje a spotřebiče	1 418 480	1 167 796	- 17%	1 029 832	- 12%
Kancel. stroje a automat. zpracov. dat	1 305 588	1 029 832	- 21%	1 059 410	+ 3%
Chemikálie a příbuzné výrobky	992 241	907 880	- 8%	997 571	+ 10%
Stroje a zařízení pro průmysl	1 039 299	873 971	- 16%	701 369	- 20%
Železo a ocel	874 138	696 527	- 20%	650 804	- 6%
Textilní příze, tržní textilní výrobky	524 687	381 341		2 611 371	+ 584 %
Letadla a související zařízení	417	20 722		3 157 21	+ 15 136%

Zdroj: ČSÚ

Krizový rok 2009 skončil z hlediska hodnoty vývozu ČR do TR velmi dobře. O výborné pozici na tureckém trhu svědčí výsledky vývozu kancelářských strojů a obdobných zařízení, poměrně stabilní postavení obhájily chemikálie a export železa a oceli.

Výsledky našeho zahraničního obchodu s Tureckem za rok 2010 jsou opět velmi povzbudivé a signalizují výrazné upevňování pozice hlavních českých vývozních zbožových skupin a návrat k předkrizovému. Daří se především českým exportérům zboží s vysokou přidanou hodnotou

Perspektivní položky českého exportu

Dynamický rozvoj ekonomiky vysvětluje zařazení Turecka mezi nejperspektivnější české trhy. Exportní strategie ČR na léta 2006 - 2010 zařadila proto Turecko mezi země prioritního exportního zájmu.

Energetika: rozvoj turecké ekonomiky má za následek stále větší potřebu a spotřebu energie, přičemž toto tempo růstu se pohybuje mezi 7–9 % ročně. Turecko plánuje během příštích 12 let investovat do energetiky 128 mld. USD. ČR má z minulosti v tomto sektoru velmi dobré reference.

Dopravní infrastruktura: Turecko plánuje v dlouhodobém měřítku rozvoj železniční, silniční, letecké i lodní dopravy. Dále i z ekologických důvodů připravuje výstavbu tramvajových tratí ve všech větších městech, zejména v Ankaře, Samsunu, Adaně a Istanbulu.

Technologie pro ochranu životního prostředí: EU klade při přístupových jednáních velký důraz na ekologická hlediska. Z tohoto důvodu bude muset Turecko do roku 2025 investovat více než 71 mld. EUR. Jedná se především o odsíření tepelných elektráren, řešení likvidace odpadů, čistotu vody a vzduchu.

Těžba surovin: Turecko je významným producentem mnohých nerostných surovin, zvláště uhlí, lignitu, bauxitu, chrómu, zinku, stříbra, olova, antimonu, borátů, betonitů, živců či kaolínů. Možnost participovat na projektech využití nerostného bohatství Turecka, včetně dodávek technologických zařízení pro navazující chemická odvětví.

Obranný průmysl: s více než milionem vojáků je turecká armáda druhá největší v NATO a jedna z nejpočetnějších na světě. V této souvislosti jsou potřeby tureckých ozbrojených složek značné.

Kromě výše uvedených oborů poskytuje řadu příležitostí českým firmám rovněž výroba stavebních hmot, chemická a farmaceutická produkce a stejně tak odvětví turismu a lázeňství. V posledních letech se silně rozvíjí automobilový průmysl.

Z daného výčtu vyplývá, že Turecko je ideální zemí pro export obráběcích a tvářecích strojů, nicméně čeští výrobci zdaleka nevyužívají tyto možnosti ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi.